

De houten hasselteraak *Daniël*

Modelbouwer: Daniël Hazenberg, 1929

Schaal: 1:18

Bouwmateriaal: hout, metaal en katoen

Collectie: Maritiem Museum Rotterdam

Objectnummer: M122

Fotografie: Bertel Kolthof

Tekst: Jan Briek

De houten hasselteraak is een scheepstype dat al lang niet meer bestaat. Hij heeft bovendien niet zo veel te maken met zijn navolger: de ijzeren – en later stalen – hasselteraak. In zijn boek over de Hazenberg modellen in de collectie van het Maritiem Museum Rotterdam (zie voor de bron onderaan dit artikel) spreekt auteur Henk Dessens bovendien het vermoeden uit dat er van dit scheepstype maar een beperkt aantal exemplaren is gebouwd. Het type zag het levenslicht zo rond 1880 en niet lang daarna gingen de meeste scheepswerven voor binnenvaartschepen in groten getale over op de bouw in ijzer en later staal. Als werf waar deze houten hasselteraken werden gebouwd

noemt Dessens Van Aller in Hasselt. Het is niet precies bekend welk schip model heeft gestaan voor dit model, maar in de museumcollectie wordt het uitdrukkelijk genoemd onder de naam *Daniël*. Waar de 'echte' *Daniël* vandaan kwam en naartoe voer en hoe het dit schip verder is vergaan, is allang niet meer te achterhalen.

Paviljoen

Het opvallendste verschil – naast die in rompvorm – tussen de houten hasselteraak en zijn ijzeren en stalen navolgers is de woning aan boord. De houten versie had vrijwel altijd een paviljoen, terwijl de latere ijzeren en stalen schepen van dit type een roef hadden of als

dekschip waren gebouwd, waarbij de woning zich onder het achterdek bevindt. De hasselteraak *Annigje* in de buitencollectie van het Maritiem Museum is zo'n exemplaar. Dessens geeft aan dat het scheepstype hasselteraak vele verschijningsvormen kende, maar neigt ertoe de veel oudere typen pramen als hun voorgangers te zien.

In het geval van de *Daniël* wijst hij op verwantschap met de Overijsselse praam. De achterstevan die bijna loodrecht op het – nauwelijks oplopende – vlak staat, de brede boeisel en de laag aangebrachte berghouten noemt hij als kenmerken die op deze afkomst zouden kunnen wijzen. In de tijd van deze hasselteraak, en nog decennia daarna trouwens, is het heel

rechts: De schoorsteen op het achterdek heeft een typische constructie. De basis is van hout, alleen de pijp is van ijzer. De schoorsteen staat vast met twee ijzeren haken en kon zo makkelijk worden gedemonteerd.

rechts, midden: De achtersteven is opvallend verticaal. Het roer is met een talie ophaalbaar. Let op de opvallende positie van de ramen: veel verder naar voren dan gebruikelijk. Het zal binnen meer licht hebben opgeleverd.

onder: Op het achterdek van de *Daniël* is geen ruimte voor de watervaatjes. Daarom zijn ze naast de mastvoet opgesteld.

gebruikelijk dat de schipper tevens de handelaar is. Het is heel goed mogelijk dat met de *Daniël* ladingen turf van het noorden van Nederland naar het westen zijn vervoerd.

Deklast

Dat er turf geladen kon worden verraden vierkante plaatjes met daarin een gat die aan de achterzijde van de mast zitten. In zo'n gat kon een haak met daaraan een eind ketting worden ingepikt. Dat diende als een soort 'tijdelijke lummel' waarmee de giek naar boven kon worden getrokken.

Door het relatief lage soortelijke gewicht van turf werd het namelijk altijd als deklast vervoerd: het maximale laadvermogen van het

boven: Het braadspil op het voordek werd gebruikt bij het strijken en zetten van de mast en om de zware ankers te kunnen presenteren en weer lichten. Henk Dessens, die onderzoek deed naar de Hazenberg modellen in het Maritiem Museum, noemt de ankers als één van de aanwijzingen dat de *Daniël* de voormalige Zuiderzee bevoer.

onder: De masttop van de *Daniël*. Let op de typische bevestiging van het hoofdwant. Dat rust niet – middels een lus – op de hommer, maar loopt door een oog op de hommer via een halfronde kous weer naar beneden.

schip was nog lang niet bereikt als alleen het ruim was gevuld. Dessens wijst bovendien op het zware ankergerie dat laat zien dat met dit schip waarschijnlijk de voormalige Zuiderzee werd overgestoken. Het vervoer van een deklast turf was niet zonder risico's en kon alleen bij relatief rustig weer.

De *Daniël* heeft als zeilgarderobe een gaffelgrootzeil, fok en een kluiver. Het hoofdwant is op een bijzondere manier bevestigd: het rust niet, zoals gebruikelijk, op de hommer, maar is door een oog op de hommer gestoken en loopt via een halfronde kous weer naar beneden. Het schip heeft verder per kant twee zwaar uitgevoerde bakstagen wat er opnieuw op wijst dat het waarschijnlijk reizen maakte over de Zuiderzee. 🪶

Bron: Henk Dessens, *de Hazenberg modellen, De Boer Maritiem/Hollandia, 1991*

MODELBOUWER DANIEL HAZENBERG (1877 – 1945)

Daniël Hazenberg was binnenvaartschipper en in z'n vrije tijd modelbouwer. De meeste modellen van zijn hand waren van hout, een enkele van ijzer. Zijn middelen aan boord waren zeer beperkt, maar toch slaagde hij erin prachtig gedetailleerde modellen van (binnenvaart) schepen te vervaardigen. Een belangrijke drijfveer voor Hazenberg was geld. Al voor de Tweede Wereldoorlog kocht het toenmalige maritiem museum 'Prins Hendrik' elf scheepsmodellen van hem. Het eerste model dat het museum kocht was tevens het enige van ijzer van zijn hand: het model van de zeetjalk *Lena*. Het leverde Hazenberg het bedrag van 175 gulden op. Dat lijkt nu bespottelijk weinig, maar stond destijds gelijk aan ongeveer negen keer een weekloon. Daniël was de vader van Jelle Hazenberg, die in 1948 wel in vaste dienst kwam van het museum als modelbouwer. De ijzeren klipper *Trio* in de vorige Spiegel is van zijn hand.